

250-årig kunskap i nytt ljus

Pelle Gemmel har tittat bakåt i historien och mött en av sina företrädare, professor Trozelius. Han var en av författarna till landets första bok om skogsskötsel.

– Under ett par hundra år har kunskapen byggts på, men mycket har också gått förlorat, konstaterar Pelle Gemmel, professor emeritus i skogsskötsel vid Institutionen för Sydsvensk skogsvetenskap i Alnarp.

Han medverkar i ett nytryck av boken om ”Grunderliga underwisning om skogars skötsel”.

EGENTLIGEN är det två böcker. Den första kom ut år 1737 av den allmänt kloke stadsmajoren i Lund, Anders Rosensten.

Tredje upplagan av boken utkom samma år som Gustav III blev kung (1771). Den är betydligt mer vetenskaplig och på över 300 sidor. Detta genom att professor Clas Blechert Trozelius byggt på den ursprungliga texten med fakta, referenser och hänvisningar.

DET ÄR påfallande hur skogen var central i vardagslivet, men det svävade mörka moln över 1700-talets allt glesare skogslandskap. Både professorerna och stadsmajoren varnar ofta för skogsskövling och den annalkande skogsbristen.

– Det är förvånande att problemen var så stora redan då. Och värre blev det. Så sent som 1905 noterade debattören och jägmästaren Uno

Wallmo att ”skogarna försvinner i en rasande fart och redan innan denna mans ålders slut är landet barskrapat på skog”.

Varningarna togs på allvar. – Under resten av 1900-talet satsades jättemycket på skogsforskning och en otroligt stark statlig styrning genom lagstiftning. Det glöms gärna bort av de som tror att marknaden löser allt på bästa sätt. Marknaden är bra på att kortiktigt maximera nyttan, men inte långsiktigt för kommande generationer.

– Skogen är en viktig lärdomskälla och erfarenheterna är exempelvis tillämpbara på långsiktiga miljöproblem. Det var en målmedveten och stark skogspolitik som bröt den nedåtgående spiralen som oroad 1700-talets skogsfolk, framhåller Pelle Gemmel.

LITE överraskande förordas någon form av kalhyggesbruk och aktiv förnygring av lämpliga och önskvärda trädslag.

Dit räknades inte granen; ”gäddan bland fiskarna och ogräset bland växterna”.

– Idag har vi ett annat synsätt, men stadsmajoren har helt rätt när det gäller granens förmåga att likt gäddan ta över. Merparten av de reservat vi lämnar idag blir kraftigt grandominerade om vi inte aktivt plockar bort granarna.

Efter boken från 1700-talet har det bara kommit tre tunga böcker om Skogsskötsel. Först var Israel af Ström, därefter Anders Wahlgren 1914 och Vadim Söderström på 1970-talet, där även Pelle Gemmel var med på ett hörn.

NÄR DET gäller önskvärda trädslag och dess användningsområden var dåtidens kunskap oändligt mycket större.

Exempelvis framhålls att ek är lämpligt till byggnadstimmer, skeppsvirke, tunnband, ekollon till svinföda, ekaska till råttbekämpning, bark till garvning och bot för sjukdomar, allt från torra eklöv på sår till lunglav från ek för att mota hosta hos kreatur.

Och sådär är det för varje trädslag. Ask är bra för tillverkning av hjul och musikinstrument, avenbok till kuggjul och lönn till gurgelvatten mot sjukdomar i halsen.

– Man tog reda på trädens egenskaper och nyttjade dem, både till produkter och medicin. När vi diskuterar naturliga läkemedel hänvisas ofta till gammal kinesiska läkekonst, men det finns en delvis bortglömd läkekonst i svensk natur.

DÅ DET gäller skogsskötsel ges tips och råd för alla trädslag och inget är nytt under solen. Även 1700-talets skogsmän talade om asp (om än inte hybridasp) som ett snabbväxande alternativ. Råden är kristallklara:

Ett gångbart sätt att förnygra asp är att plantera glest, 144 aspar på ett halvt hektar, låta dem rota sig några år och därefter hugga ner dem. Resultatet blir drygt 10 000 rotskott som på kort tid växer till ”den skönaste löfskog”. Redan efter sex år ger den gagnvirke i form av humlestörrar, tunnband och längre fram vackert trä till bjälkar, ämbar, takspån, bryggkar och tråg.

BOKEN, med kommentarer till texterna, ges ut av Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien med Håkan Tunön som redaktör.

Kontakt
Pelle Gemmel, pelle.gemmel@slu.se

Redaktör nyhetsbrevet
Pär Fornling: par.fornling@slu.se